

กฎบัตรอาเซียนว่าด้วยการรับสมาชิกใหม่และการเจรจาทวิภาคี
ระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกอาเซียน

**ASEAN Charter Regarding the Admission of New Members and the
Bilateral Negotiation between Timor-Leste and ASEAN Member States**

ศิริสุดา แสนิว¹

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 34190

E-mail : sirisuda_sanew@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์การเจรจาแบบทวิภาคีระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนเพื่อขอให้สนับสนุนติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน โดยข้อเสนอของบทความนี้คือ แม้ว่าติมอร์-เลสเตจะมีคุณสมบัติในการขอเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียน เนื่องด้วยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามกฎบัตรอาเซียน แต่ยังไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอต่อความสำเร็จ ดังนั้น ติมอร์-เลสเตจึงจำเป็นต้องดำเนินการเจรจาแบบทวิภาคีระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกอาเซียนที่ละประเทศ เพื่อขอให้ประเทศสมาชิกอาเซียนให้การสนับสนุน ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถใช้ประโยชน์จากการเจรจาดังกล่าวในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศของตนเอง

คำสำคัญ: ติมอร์-เลสเต กฎบัตรอาเซียน การรับสมาชิกใหม่ การเจรจาทวิภาคี ประเทศสมาชิกอาเซียน ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ

Abstract

This article aims to analyse the bilateral negotiations between Timor-Leste and ASEAN member states in order to seek the support for Timor-Leste's bid to become a member of ASEAN. Although Timor-Leste is located in Southeast Asia geographically eligible for being an ASEAN member according to the ASEAN Charter, it is not a sufficient condition to meet other requirements. Consequently, Timor-Leste has to negotiate with each ASEAN member states as bilateral negotiations. This article purposes that each ASEAN member country seizes this opportunity arising from the bilateral negotiations with Timor-Leste to ensure mutual benefits their respective economic interest.

Keywords: Timor-Leste, ASEAN Charter, Admission of New Member, Bilateral Negotiation, ASEAN member states, Economic Interest

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (The Democratic Republic of Timor-Leste) หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อเดิมคือ ติมอร์ตะวันออก (East Timor) ติมอร์-เลสเต มีประชากรประมาณ 1.2 ล้านคน เคยเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสจนถึงปี ค.ศ. 1975 และถูกอ้างเป็นจังหวัดหนึ่งของอินโดนีเซีย ระหว่างปี ค.ศ. 1975-1999 ต่อมาติมอร์-เลสเตอยู่ในความคุ้มครองของกองกำลังรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติ และได้รับการช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม (humanitarian aid) การฟื้นฟูประเทศ (reconstruction) และการสร้างสมรรถนะ (capacity-building) ให้แก่ติมอร์-เลสเตเพื่อช่วยเหลือติมอร์-เลสเตในการก่อตั้งรัฐบาล จนกระทั่งติมอร์-เลสเตสามารถประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 2002 และองค์การสหประชาชาติได้ถอนกำลังออกจากติมอร์-เลสเต ปลายปี ค.ศ. 2012²

ติมอร์-เลสเต เข้าเป็นประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 2002³ และสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations; ASEAN) ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2003 แม้ว่าจะทราบดีว่าติมอร์-เลสเต ยังคงขาดความพร้อมในการเป็นสมาชิกอยู่ แต่อาจตีความได้ว่าการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนครั้งนี้ แท้ที่จริงแล้วมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มกันเอกราชที่ติมอร์-เลสเตเพิ่งได้รับ เพราะเสมือนเป็นการย้ำถึงการมีอำนาจอธิปไตยสูงสุดเหนือดินแดนติมอร์-เลสเต การสมัครสมาชิกอาเซียนได้รับการปฏิเสธจากอาเซียนเนื่องจากอาเซียนมีความกังวลเกี่ยวกับสถานะทางด้านเศรษฐกิจ และด้านทรัพยากรบุคคลของติมอร์-เลสเต และต้องการให้ติมอร์-เลสเต ปฏิบัติตามข้อเสนอของอาเซียนก่อน อาทิ การตั้งสถานทูตในประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ เป็นต้น จากนั้นในเดือนกรกฎาคมปี ค.ศ. 2006 นายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตา (Jose Ramos-Horta)⁴ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อสื่อมวลชนว่า ติมอร์-เลสเต จะใช้เวลาในการเตรียมตัวเพื่อเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนประมาณ 5 ปี หลังจากนั้นจะ “ตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ (strategic decision)” สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนอีกครั้ง⁵

ความพยายามและความตั้งใจของติมอร์-เลสเตมิได้มีเพียงการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเท่านั้น แต่ติมอร์-เลสเตยังมีความสัมพันธ์กับอาเซียนอย่างต่อเนื่องผ่านที่ประชุมต่างๆ อาทิ ในปี ค.ศ. 2002 ติมอร์-เลสเตได้เข้าร่วมการประชุมอาเซียนในฐานะผู้สังเกตการณ์ (observer) และเข้าร่วมประชุมของ ASEAN Regional Forum หรือ ARF ครั้งที่ 12 ในปี ค.ศ. 2005 และเป็นสมาชิกลำดับที่ 25 ของ ARF ซึ่งเป็นเวทีปรึกษาหารือด้านการเมืองและความมั่นคง นอกจากนี้ในปีเดียวกันนี้

² Ben Dolven, et al., “Timor-Leste: Political Dynamics, Development, and International Involvement,” *Congressional Research Service* (July 3, 2012), <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42585.pdf> (accessed February 2, 2014).

³ Member states of the United Nations, <http://www.un.org/en/members/#/> (accessed March 3, 2014).

⁴ นายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตา (Jose Ramos-Horta) เคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ นายกรัฐมนตรี และท้ายที่สุดได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2007 และเคยได้รับรางวัลโนเบลในปี ค.ศ. 1996

⁵ AFP, “East Timor Needs Five Years to Join ASEAN: PM,” July 27, 2006, <http://www.asean-society.org/2006/page/14/> (accessed March 3, 2014).

ติมอร์-เลสเตแสดงความสนใจที่จะลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia; TAC) ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ติมอร์-เลสเตได้ลงนามใน TAC จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าติมอร์-เลสเตยอมรับข้อผูกพันที่จะไม่ใช้กำลังและการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกในอาเซียนซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของ TAC⁶

หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 2011 ติมอร์-เลสเตจึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกรายใหม่อย่างเป็นทางการอีกครั้ง ในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 19 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งอินโดนีเซียเป็นผู้ผลักดันวาระการประชุมดังกล่าวและออกมาเป็นแถลงการณ์ของประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน (Chair's statement) แสดงถึงความยินดีในการพิจารณารับคำขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการของติมอร์-เลสเต จนกระทั่งความคืบหน้าอย่างเป็นทางการล่าสุดของอาเซียน คือ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 23 ณ กรุงบันดา เสรี เบกาวัน ประเทศบรูไน ในวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2013 ได้ระบุประเด็นติมอร์-เลสเตในแถลงการณ์ของประธานการประชุมสุดยอดอาเซียนบรูไนในข้อสุดท้ายว่า "พวกเรายินดีในความคืบหน้าซึ่งจัดทำโดย ASEAN Coordinating Council Working Group (ACCWG) ในการปรึกษาหารือเกี่ยวกับคำขอเข้าเป็นสมาชิกรายใหม่อาเซียนของติมอร์-เลสเต"⁷

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการรับคำขอของติมอร์-เลสเตอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2011 แล้ว แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ ยังสงวนท่าทีไม่ให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเห็นว่าการรับติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์นั้นต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ เพราะติมอร์-เลสเตถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการแบกรับภาระในการปฏิบัติตามพันธกรณีของอาเซียน อาทิ การขาดแคลนบุคลากรที่สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษที่สนับสนุนการดำเนินการต่างๆ และเข้าร่วมในการประชุมต่างๆ ของอาเซียนที่รวมกันมากกว่า 1,000 ครั้งต่อปี⁸ แม้ว่าจะไม่จำเป็นต้องไปร่วมในทุกการประชุมก็ตาม การเป็นเจ้าภาพในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ซึ่งทุกประเทศสมาชิกต้องเวียนกันเป็น เหล่านี้ล้วนเป็นความกังวลทางด้านสถานะทางการเงินของติมอร์-เลสเตในการรับภาระ กอปรกับติมอร์-เลสเต ขณะนี้ยังมีสถานะทูตไม่ครบทุกประเทศสมาชิกอาเซียน อาทิ ในประเทศเมียนมาร์ เป็นต้น ประเด็นดังที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นเหตุให้ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศเห็นว่าติมอร์-เลสเตยังไม่พร้อม นอกจากนี้ เหตุผลที่สำคัญอีกประการคือ ติมอร์-เลสเต จะเป็นอุปสรรคต่อการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community; AEC) ในปี ค.ศ. 2015 เพราะบางประเทศเห็นว่าติมอร์-เลสเตไม่อาจทำตามพันธกรณีหรือมาตรการที่ระบุไว้ใน

⁶ Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes, Center for Nonproliferation Studies, "ASEAN Regional Forum (ARF)," <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/arf.pdf> (accessed March 3, 2014).

⁷ ASEAN Secretariat, "The Chairman's Statement of the 23rd ASEAN," <http://www.asean.org/images/archive/23rdASEANSummit/chairmans%20statement%20-%202023rd%20asean%20summit%20-%20text%20-%20final.pdf> (access February 2, 2014).

⁸ Selver B. Sahin, "Timor-Leste: A More Confident or Overconfident Foreign Policy Actor?," Southeast Asian Affairs, Volume 2012: 350, <http://muse.jhu.edu/journals/saa/summary/v2012/2012.sahin.html> (accessed March 1, 2014).

พิมพ์เขียวหรือแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ได้ทันตามเวลากำหนดได้

แม้กระนั้น นับตั้งแต่ติมอร์-เลสเตประกาศเอกราชและพัฒนาประเทศเป็นเวลากว่าหนึ่งทศวรรษนั้น ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของติมอร์-เลสเตค่อนข้างรวดเร็ว โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่มีการเติบโตสูงขึ้น การเมืองที่มีการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลตามแนวทางประชาธิปไตย ในปี ค.ศ. 2012 เป็นไปอย่างราบรื่นและถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างเสรีและยุติธรรม มีการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปัจจุบันติมอร์-เลสเต ได้รับความสนใจจากประเทศสมาชิกอาเซียน องค์กรระหว่างประเทศ และประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะจีน ซึ่งนายกรัฐมนตรีชานานา กัสมา (Xanan Gusmao) ได้เยือนจีนอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 2014 และเข้าพบปะเจรจากับประธานาธิบดีสี จิ้นผิง (Xi Jinping) ณ กรุงปักกิ่ง ผลการเจรจาครั้งนี้ คือ จีนได้ประกาศเร่งสร้างความร่วมมือแบบรอบด้าน (all-round cooperative partnership) กับติมอร์-เลสเต พร้อมทั้งยังเสนอที่จะขยายความร่วมมือทางการค้าแบบทวิภาคีและการลงทุนร่วมกันกับติมอร์-เลสเต ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงระหว่างกัน (interconnectivity) พลังงาน เกษตรกรรม และการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic zones) รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันมากขึ้น และการแลกเปลี่ยนบุคลากร (people-to-people exchanges) ระหว่างสองประเทศ ในขณะที่ติมอร์-เลสเตมีความสนใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเส้นทางสายไหมทางทะเล (maritime silk road) ที่จีนเสนอ และยินดีที่จะรับการลงทุนจากจีน⁹ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า หากมีการประชุมสุดยอดอาเซียนในครั้งต่อไป โดยเฉพาะเมื่อประธานอาเซียน (ASEAN Chair) ในปีนั้นเป็นประเทศที่ผลักดันให้รับใบสมัครอย่างเป็นทางการของติมอร์-เลสเตแล้ว ผลการพิจารณาติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนจะเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของติมอร์-เลสเต ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ติมอร์-เลสเตได้เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์ ฉะนั้น ติมอร์-เลสเต จึงต้องแสวงหาฉันทามติอย่างไม่เป็นทางการจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการเจรจาแบบทวิภาคี โดยเฉพาะประเทศที่ไม่เห็นด้วยกับคำขอของติมอร์-เลสเต ผลการเจรจาแบบทวิภาคีระหว่างผู้นำติมอร์-เลสเตและผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนในปี ค.ศ. 2013 ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนที่เคยคัดค้านหรือไม่แน่ใจ กลับแสดงออกถึงท่าทีที่บ่งบอกแนวโน้มเชิงบวก ในการที่จะตอบรับการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างสมบูรณ์ของติมอร์-เลสเตต่อไปในอนาคต

บทความนี้ จึงแบ่งการนำเสนอ ออกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรก นำเสนอกฎบัตรอาเซียนว่าด้วยการรับสมาชิกใหม่ ส่วนที่สอง นำเสนอเหตุผลและความคาดหวังของติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ส่วนที่สาม นำเสนอพัฒนาการของติมอร์-เลสเตด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่วนที่สี่

⁹ China Daily USA, "China, Timor-Leste announce all-round cooperative partnership," http://usa.chinadaily.com.cn/china/2014-04/08/content_17415426.htm (accessed April 30, 2014).

นำเสนอการเจรจาทวีภาคีระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกอาเซียนและผลการเจรจารวมถึงแนวโน้มต่อการรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และส่วนสุดท้าย บทสรุป

2. กฎบัตรอาเซียนว่าด้วยการรับสมาชิกใหม่

กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเพื่อรับเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียน คือ กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ข้อ 6 การรับสมาชิกใหม่ (Admission of new members)¹⁰

1) กระบวนการในการสมัครและการรับสมาชิกของอาเซียนให้กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

2) การรับสมาชิกให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

(ก) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ข) การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง

(ค) การตกลงที่จะผูกพันและเคารพกฎบัตรนี้ และ

(ง) ความสามารถและความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีของสมาชิกภาพ

3) การรับสมาชิกให้ตัดสินโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ตามข้อเสนอแนะของคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

4) รัฐผู้สมัครจะได้รับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อได้ลงนามภาคยานุวัติสารกฎบัตรนี้

จากกฎบัตรอาเซียน ข้อ 6 อนุ 2 (ก) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งหากพิจารณาในข้อนี้ อาเซียนยอมรับว่าติมอร์-เลสเตซึ่งมีที่ตั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เด่นชัดตามภาพที่ 1

¹⁰ ARTICLE 6 ADMISSION OF NEW MEMBERS

1. The procedure for application and admission to ASEAN shall be prescribed by the ASEAN Coordinating Council.

2. Admission shall be based on the following criteria:

(a) location in the recognised geographical region of Southeast Asia;

(b) recognition by all ASEAN Member States;

(c) agreement to be bound and to abide by the Charter; and

(d) ability and willingness to carry out the obligations of Membership.

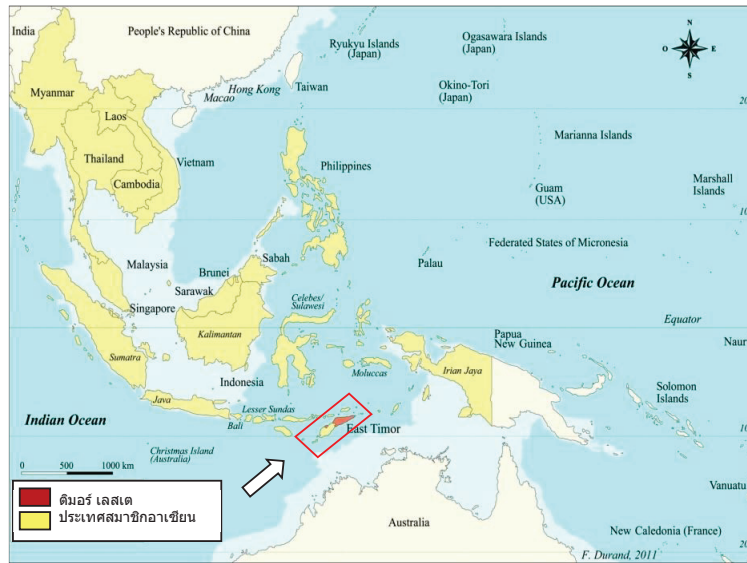
3. Admission shall be decided by consensus by the ASEAN Summit, upon the recommendation of the ASEAN

Coordinating Council.

4. An applicant State shall be admitted to ASEAN upon signing an Instrument of Accession to the Charter.

Please see ASEAN Secretariat, "The ASEAN Charter,"

<http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (accessed March 3, 2014).

ภาพที่ 1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของติมอร์-เลสเต

ที่มา: Online Encyclopedia of Mass Violence, <http://www.massviolence.org/IMG/jpg/Southeast-Asia-s.jpg> (accessed March 3, 2014)

แม้ว่าคุณสมบัติของติมอร์-เลสเตจะผ่านในแง่ของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แต่สิ่งที่นับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนที่ติมอร์-เลสเต เผชิญ คือ ข้อ 6 อนุ 2 (ข) การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง และ (ง) ความสามารถและความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีของสมาชิกภาพ แม้ว่าติมอร์-เลสเตจะแสดงความเต็มใจตกลงที่จะผูกพันและเคารพกฎบัตรอาเซียนเพียงใดก็ตาม แต่ติมอร์-เลสเตก็ต้องได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ เพื่อให้เกิดฉันทมติ (consensus) ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit)

3. เหตุผลและความคาดหวังของติมอร์-เลสเต ในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

นัยสำคัญที่ติมอร์-เลสเต สมัครงเป็นสมาชิกอาเซียนนั้นเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ในยุคที่ติมอร์-เลสเตกำลังสร้างรัฐให้เข้มแข็ง และไม่เพียงแต่จะทำให้ติมอร์-เลสเตมีตำแหน่งแห่งที่ในระดับภูมิภาคและระดับโลกเท่านั้น แต่ยังเป็นการช่วยให้หลักประกันความมั่นคงให้กับความเป็นรัฐใหม่ (young state) แก่ติมอร์-เลสเตด้วย¹¹ ซึ่งความคาดหวังของติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

¹¹ Selver B. Sahin, "Timor-Leste: A More Confident or verconfident Foreign Policy Actor?," Southeast Asian Affairs, Volume 2012: 350, <http://muse.jhu.edu/journals/saa/summary/v2012/2012.sahin.html> (accessed March 1, 2014).

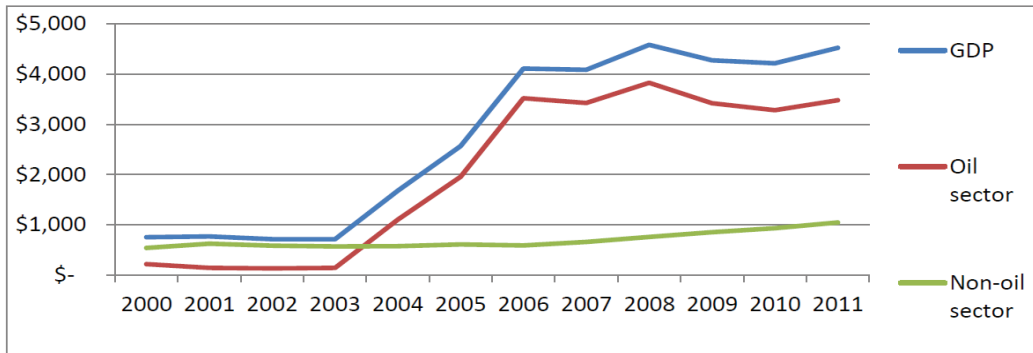
สะท้อนในคำกล่าวของประธานาธิบดีโฮเซ รามอส ฮอร์ตดา “ (การเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน) จะเป็นการบังคับเราให้ทำงานหนัก ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของติมอร์ตะวันออก”¹²

4. พัฒนาการของติมอร์-เลสเต ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

1) ด้านเศรษฐกิจ

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ติมอร์-เลสเตมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง จัดอยู่ในเก้าประเทศแรกของโลกในปี ค.ศ. 2011 และไม่มีหนี้ต่างประเทศ¹³ ซึ่งพิจารณาข้อมูลจากกระทรวงการคลังของติมอร์-เลสเต จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ก็เพิ่มสูงขึ้น แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี ค.ศ. 2006 แต่รัฐบาลติมอร์-เลสเตก็สามารถจัดการได้และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในปีดังกล่าวไม่มากนักและยังสามารถพัฒนาต่อไปได้

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

แผนภูมิที่ 1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP at Constant Prices)

ระหว่างปี ค.ศ. 2000 - 2011

ที่มา: Ministry of Finance of Timor-Leste, *Timor-Leste National Accounts 2000-2011 Statistics and Analysis*, http://dne.mof.gov.tl/national_accounts/documents/National%20Account%202000-2011/TL-NA_2011_Final%20Publishable.Pdf (accessed March 3, 2014).

¹² ASEAN Briefing, “Slow Progress in Timor Leste’s Bid for ASEAN Membership,” <http://www.aseanbriefing.com/news/2013/11/18/slow-progress-timor-lestes-bid-asean-membership.html> (accessed February 9, 2014).

¹³ Jose Ramos-Horta, “Why Timor-Leste should join ASEAN now,” <http://www.eastasiaforum.org/2011/05/16/why-timor-leste-should-join-asean-now/> (accessed February 9, 2014).

2) น้ำมันและก๊าซธรรมชาติของติมอร์-เลสเต

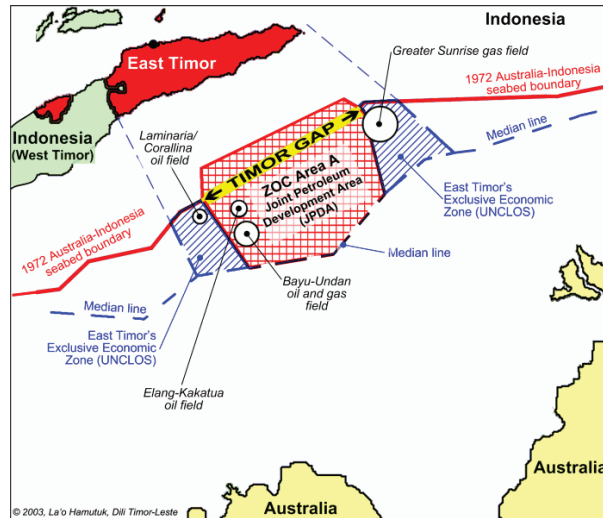
ติมอร์-เลสเตเป็นประเทศที่ค้นพบทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ นั่นคือ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งเป็นพลังงานที่ประเทศต่างๆ ต้องการ ฉะนั้น รายรับส่วนใหญ่ของติมอร์-เลสเตจึงมาจากภาคปิโตรเลียม นับตั้งแต่สามารถส่งน้ำมันดิบขายในต่างประเทศได้ จากตารางที่ 1 พบว่า รายรับของรัฐบาลมาจาก GDP ภาคปิโตรเลียม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 ซึ่งเป็นปีแรกที่ GDP ภาคปิโตรเลียม เกินร้อยละ 50 จนถึงปี ค.ศ. 2011 นั้น มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 78.71 ในปี ค.ศ. 2009 ติมอร์-เลสเตจึงได้รับการจัดลำดับประเทศที่ส่งออกน้ำมัน อยู่ในลำดับที่ 53 ของโลก ประมาณ 100,000 บาร์เรล ต่อวัน ซึ่งจัดอยู่กลุ่มเดียวกับประเทศอูซเบกิสถาน โบลิเวีย ตรินิแดดและโตบาโก¹⁴

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ปี ค.ศ./ รายการ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GDP	754.7	769.7	715.3	715.2	1,675.6	2,568.3	4,113.4	4,088.2	4,583.0	4,275.0	4,215.6	4,525.1
Oil sector	216.8	143.9	131.5	144.1	1,102.2	1,957.5	3,522.0	3,428.1	3,826.3	3,421.7	3,281.3	3,478.4
Non-oil sector	537.8	625.7	583.8	571.1	573.3	610.8	591.4	660.1	756.7	853.3	934.3	1,046.7
สัดส่วน ของ Oil sector ต่อ GDP (%)	<u>28.73</u>	<u>18.70</u>	<u>18.38</u>	<u>20.15</u>	<u>65.78</u>	<u>76.22</u>	<u>85.62</u>	<u>83.85</u>	<u>83.49</u>	<u>80.04</u>	<u>77.84</u>	<u>76.87</u>

ตารางที่ 1 ผลผลิตที่มีมูลค่ารวมภายในประเทศ (GDP at Constant Prices) ระหว่างปี ค.ศ. 2000 - 2011
ที่มา: ผู้ศึกษาคำนวณร้อยละสัดส่วนภาคปิโตรเลียมต่อ GDP โดยใช้ข้อมูล GDP, Oil sector และ Non-Oil sector รายปีจาก Ministry of Finance of Timor-Leste, *Timor-Leste National Accounts 2000-2011 Statistics and Analysis*, http://dne.mof.gov.tl/national_accounts/documents/National%20Account%202000-2011/Detailed%20Tables%20TL-NA%202000-2011.pdf (accessed March 3, 2014).

¹⁴ The Revenue Watch Institute, "Timor-Leste: Extractive Industries," <http://www.revenuewatch.org/countries/asia-pacific/timor-leste/extractive-industries> (accessed March 3, 2014).

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงแหล่งสำรองของน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของติมอร์-เลสเต

ที่มา: Guteriano Nicolau and Charles Scheiner, "Oil in Timor-Leste," <http://www.laohamutuk.org/Oil/curse/OilInTLOilwatch.htm> (accessed February 9, 2014).

3) ด้านสังคม

รัฐบาลติมอร์-เลสเตมีการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ จนสามารถได้รับการจัดลำดับที่ดีขึ้นจากรายงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme; UNDP) ปี ค.ศ. 2011 (UNDP Human Development Report) โดยมีค่าคะแนนตัวชี้วัดปี ค.ศ. 2010 เท่ากับ 0.502 ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับกลางของ UNDP ซึ่งเป็นการพัฒนาในระดับที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับค่าคะแนนในปี ค.ศ. 2005 เท่ากับ 0.428 และปี ค.ศ. 2002 เท่ากับ 0.375 และหากพิจารณาจากลำดับในปี ค.ศ. 2010 พบว่า ติมอร์-เลสเตอยู่ในลำดับที่ 120 จากทั้งหมด 169 ประเทศ ซึ่งเป็นลำดับที่สูงกว่าประเทศอาเซียนอื่นๆ บางประเทศ อาทิ ลาว ลำดับที่ 122 กัมพูชาลำดับที่ 124 และเมียนมาร์ลำดับที่ 132¹⁵

4) ด้านการเมือง

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 การเมืองการปกครองของติมอร์-เลสเตเป็นประชาธิปไตยที่ใช้ระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรคการเมือง (multi-party) โดยมีพรรคการเมืองจำนวน 9 พรรคในสภาแห่งชาติและร้อยละ 30 ของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้หญิง และหลายคนในจำนวนนี้เป็นรัฐมนตรีสำคัญๆ รัฐธรรมนูญของติมอร์-เลสเตเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นเสรีนิยมและให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงติมอร์-เลสเตได้ให้สัตยาบันสนธิสัญญาหลักๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเรียบร้อยแล้ว¹⁶ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the

¹⁵ Jose Ramos-Horta, "Why Timor-Leste should join ASEAN now," <http://www.eastasiaforum.org/2011/05/16/why-timor-leste-should-join-asean-now/> (accessed February 9, 2014).

¹⁶ Ibid.

Elimination of All Forms of Racial Discrimination; CERD) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights; ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights; ICESCR) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women; CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and other Cruel, Inhuman, or Degrading Treatment or Punishment; CAT) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child; CRC) เป็นต้น¹⁷

นอกจากนี้ ติมอร์-เลสเต ยังมีการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ คือ ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีติมอร์-เลสเต ครั้งล่าสุดในเดือนมีนาคมและเมษายนปี ค.ศ. 2012 ผลการเลือกตั้งผู้ที่ได้เป็นประธานาธิบดีต่อจากนายโฮเซ รามอส ฮอร์ตตา คือ นายทาอูร์ มาทาน รูอัก (Taur Matan Ruak) ซึ่งเป็นอดีตผู้บัญชาการกองทัพ การเปลี่ยนผ่านครั้งนี้ก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสันติ และนับว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีเสรีภาพและเป็นธรรม (free and fair election) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ที่กล่าวนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชาวติมอร์-เลสเตในการจัดการกับความท้าทายภายในประเทศ โดยที่ไม่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง และเป็นการเสริมสร้างให้ประเทศมีความมั่นคงต่อไป¹⁸

5. การเจรจาทวิภาคีระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกอาเซียน และผลการเจรจา และแนวโน้มต่อการรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

จากการสนับสนุนของอินโดนีเซียทำให้อาเซียนตอบรับคำขอเข้าเป็นสมาชิกของติมอร์-เลสเต ในปี ค.ศ. 2011 ซึ่งถือว่าติมอร์-เลสเตประสบความสำเร็จสำหรับขั้นตอนแรก แต่จากเงื่อนไขตามกฎบัตรอาเซียนระบุให้ เงื่อนไขการรับสมาชิกใหม่ให้ตัดสินโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ตามข้อเสนอแนะของคณะมนตรีประสานงานอาเซียน ดังนั้น เงื่อนไขที่สำคัญคือการแสวงหาฉันทมติ (consensus) จากประเทศสมาชิกของอาเซียน เนื่องจากหากพิจารณาวิถีปฏิบัติของอาเซียนแล้ว อาเซียนมี “วิถีแห่งอาเซียน” ซึ่งเน้นกระบวนการสร้างความเห็นพ้องต้องกัน (consensus-building) อันเป็นผลมาจากการเจรจา (negotiating) ระหว่างประเทศสมาชิกในอาเซียน เพื่อให้ได้คำตอบที่มีความเห็นพ้องต้องกัน ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรหนึ่งที่สามารถตอบรับกับความท้าทายใหม่ นอกจากนี้ แท้จริงแล้วอาเซียนต้องการพัฒนาอาเซียนที่ต้องการไปสู่การเป็น “ASEAN-Southeast Asia” รวมทั้งการบรรลุเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของภูมิภาค (regional unity) และความสามารถใน

¹⁷ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, *Human Rights Handbook For Journalist in Timor-Leste*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/0022202/220249E.pdf> (accessed November 22, 2014).

¹⁸ Rui Graça Feijó, “Timor-Leste in 2013: Marching on Its Own Feet,” *Asian Survey* 54, no. 1 (2014): 84.

การปรับตัวของภูมิภาค (regional resilience)¹⁹ ดังนั้น การตัดสินใจว่า เมื่อใดจะถึงเวลาที่เหมาะสมในการรับติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนนั้นเป็นประเด็นที่ต้องมีการถกเถียงกันที่ประชุมของอาเซียน ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วในบทนำ พบว่า อาเซียนยังมิได้ข้อสรุป เพราะยังมีความเห็นที่ต่างกันต่อประเด็นนี้

ด้วยเหตุนี้ ติมอร์-เลสเตจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศสมาชิกอาเซียนโดยใช้การเจรจาแบบทวิภาคี ในที่นี้เป็นการนำเสนอผลการเจรจาทวิภาคีระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ นับตั้งแต่การสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนครั้งแรกของติมอร์-เลสเตในปี ค.ศ. 2003 จนถึง ปี ค.ศ. 2013 และนำเสนอแนวโน้มผลการเจรจาดังกล่าว โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ผลักดันติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน กลุ่มที่สอง ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และกลุ่มที่สาม ประเทศสมาชิกที่เคยคัดค้านก่อนให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้ การศึกษาในส่วนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นผลเจรจาระหว่างติมอร์-เลสเตกับประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศ เพื่อเสริมแรงในการสร้างฉันทามติ (consensus) ในการรับติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิก และจากการศึกษา พบว่า นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและติมอร์-เลสเต ในด้านความร่วมมือและการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ระหว่างกันแล้ว ประเทศสมาชิกอาเซียนยังสามารถใช้ประโยชน์จากการเจรจาดังกล่าวในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับติมอร์-เลสเต โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ²⁰

กลุ่มแรก ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ผลักดันติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

จากการศึกษา ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ถูกจัดให้อยู่กลุ่มแรกนี้ ประกอบด้วย อินโดนีเซีย กัมพูชา และไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) อินโดนีเซีย

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าอินโดนีเซียอยู่ในกลุ่มแรกเป็นผู้ผลักดันติมอร์-เลสเต คือ ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 19 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ปี ค.ศ. 2011 อินโดนีเซียผลักดันให้มีการรับใบสมัครอย่างเป็นทางการของติมอร์-เลสเต ในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งระบุในแถลงการณ์ของ

¹⁹ Alice D. Ba, *[Re]Negotiating East and Southeast Asia : region, regionalism, and the Association of Southeast Asian Nations* (Singapore: NUS Press, 2009), pp. 66-100.

²⁰ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ศึกษามีข้อจำกัดในการเข้าถึงเอกสารปฐมภูมิ (primary source) โดยเฉพาะแถลงการณ์ (statement) ที่เป็นทางการของประเทศสมาชิกอาเซียนต่อจุดยืนของตนที่มีต่อติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในบางประเทศ ทำให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มผลการเจรจาทวิภาคีในที่นี้ บางส่วนมาจากเอกสารทุติยภูมิ (secondary sources) อาทิ หนังสือ วารสารวิชาการ รายงานข่าวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากหนังสือพิมพ์จากสำนักข่าวต่างๆ ในขณะที่เอกสารปฐมภูมิจากบางส่วนนำมาเว็บไซต์ของกระทรวง การต่างประเทศของประเทศนั้นๆ อย่างไรก็ดี ในแต่ละส่วนของการนำเสนอจะระบุที่มาของเอกสารดังกล่าวประกอบด้วย

ประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน (Chair's statement) ข้อที่ 146 โดยเห็นว่า การรับมือสมัครงั้นนี้ “เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในบทบาทการเป็นแกนกลางของอาเซียนในภูมิภาคนี้”²¹

หากพิจารณาประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศ แม้ว่าอินโดนีเซียจะเคยเข้ายึดครองติมอร์-เลสเต (ติมอร์ตะวันออกขณะนั้น) ระหว่างปี ค.ศ. 1975-1999 แต่ต่อมาเมื่อติมอร์-เลสเตประกาศเอกราชแล้ว ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศกลับเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจการค้า ซึ่งปริมาณการค้า (volume of trade) ระหว่างอินโดนีเซียกับติมอร์-เลสเต ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2011 เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 109.0 โดยในปี ค.ศ. 2010 ปริมาณการค้าเท่ากับ 175 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเพิ่มขึ้นเป็น 221.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 2011²² ซึ่งอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ได้ดุลการค้าดังกล่าวและเป็นประเทศคู่ค้าที่ติมอร์-เลสเตนำเข้าสินค้าสูงสุดลำดับแรก (ตารางที่ 2) ทำให้ภายหลังจากประชุมหารือร่วมกันระหว่างนายมาร์ตี นาตาลีเกวา (Marty Natalegawa) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซียและนายโฮเซ หลุยส์ กัตเตอเรส (Jose Luis Guterres) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของติมอร์-เลสเต ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2012 อินโดนีเซียมีความสนใจที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและยกระดับความเชื่อมโยงระหว่างติมอร์-เลสเต และจังหวัด East Nusa Tenggara ของอินโดนีเซีย ส่งเสริมการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนของทั้งสองประเทศ รวมถึงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ความเป็นไปได้ในการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยของอินโดนีเซียและติมอร์-เลสเต และการเตรียมการเพื่อเพิ่มเที่ยวบินตรงระหว่างสองประเทศ เป็นต้น²³

1	Indonesia	39.0%
2	Singapore	18.3%
3	Australia	10.2%

ตารางที่ 2 ร้อยละการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศของติมอร์-เลสเต

ที่มา: Department of Foreign Affairs and Trade, Australian Government, <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/timo.pdf> (accessed February 12, 2014).

²¹ ASEAN Secretariat, “Chair’s Statement of the 19th ASEAN Summit,” <http://www.asean.org/archive/documents/19th%20summit/CS.pdf> (accessed March 1, 2014).

²² Indonesia Eximbank, “RI Exports Dominate Bilateral Trade with Timor-Leste,” <http://www.indonesiaeximbank.go.id/en/ri-exports-dominate-bilateral-trade-timor-leste> (accessed March 1, 2014).

²³ The Jakarta Post, “Marty reiterates support for Timor Leste’s ASEAN bid,” <http://www.thejakartapost.com/news/2012/09/12/marty-reiterates-support-timor-leste-s-asean-bid.html> (accessed February 9, 2014).

2) กัมพูชา

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและติมอร์-เลสเตเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เมื่อนายโฮเซ รามอส ฮอร์ตตา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของติมอร์-เลสเต (ตำแหน่งขณะนั้น) เดินทางเยือนกัมพูชา ระหว่างวันที่ 3-7 มีนาคม ค.ศ. 2003 และเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระนโรดมสีหนุ และเข้าพบนายกรัฐมนตรีสมเด็จฮุนเซน โดยในการเยือนครั้งนี้ ติมอร์-เลสเตได้ขอให้กัมพูชาสนับสนุนการเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ (observer) ในการประชุมอาเซียนและการสมัครเข้าเป็นสมาชิกเวทีปรึกษาด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน (ASEAN Regional Forum; ARF) ซึ่งกัมพูชาก็ตอบรับโดยกล่าวว่าจะไม่คัดค้านการสมัครเป็นสมาชิก ARF เนื่องจากเห็นว่าติมอร์-เลสเตตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²⁴

ต่อมาปี ค.ศ. 2011 หลังจากการเยือนอีกครั้งของนายโฮเซ รามอส ฮอร์ตตาในฐานะประธานาธิบดีติมอร์-เลสเตกับนายกรัฐมนตรีฮุน เซน กัมพูชาก็เพิ่มแรงสนับสนุนด้วยการกล่าวว่าจะ “ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ (fully supports)” แก่ติมอร์-เลสเต โดยสมเด็จฮุนเซนให้เหตุผลว่าการสนับสนุนครั้งนี้ไม่ได้คำนึงว่าประเทศจะรวยหรือจน เล็กหรือใหญ่ แต่ที่สนับสนุนเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิที่เท่าเทียมกัน (equal rights) ของประเทศในภูมิภาคและกัมพูชามีความยินดีที่ติมอร์-เลสเตมีสันติภาพ เสถียรภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และตอบรับคำเชิญในการเยือนติมอร์-เลสเตทางด้านนายโฮเซ รามอส ฮอร์ตตาก็ได้ให้ความมั่นใจกับกัมพูชาในการสนับสนุนครั้งนี้ว่า ติมอร์-เลสเตมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจถึง ร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 ดังนั้น ในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ติมอร์-เลสเตจะไม่ใช่ภาระแก่ประเทศใดของอาเซียน รวมทั้งต้องการรวมเข้ากับภูมิภาคและขยายความร่วมมือในภูมิภาค²⁵

จากความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีอย่างต่อเนื่อง และเดือนกันยายน ค.ศ. 2013 ผู้นำติมอร์-เลสเต ก็เยือนกัมพูชาอีกครั้ง โดยนายกรัฐมนตรีเคย์ ราลา ซานานา กุสเมา (Kay Rala Xanana Gusmão) พบกับนายกรัฐมนตรีสมเด็จฮุนเซน โดยหลังการเจรจาทั้งสองประเทศ กัมพูชามีความสนใจประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของติมอร์-เลสเต ซึ่งทางติมอร์-เลสเตยินดีที่จะส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงปิโตรเลียมและทรัพยากรธรรมชาติเยือนกัมพูชา รวมทั้งสถาบันที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทางด้านติมอร์-เลสเตมีความชื่นชมต่อการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของกัมพูชา จึงแสดงถึงความต้องการความร่วมมือกับกัมพูชาโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว ท้ายที่สุดแล้ว ทั้งสองประเทศจึง

²⁴ Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, Kingdom of Cambodia, “Visit to Cambodia by Timor-Leste Foreign Minister,” <http://www.mfaic.gov.kh/Products/1903-visit-to-cambodia-by-timor-leste-foreign-minister.aspx> (accessed February 9, 2014) ; Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, Kingdom of Cambodia, “The Democratic Republic of Timor-Leste Foreign Minister Pays a Visit to Cambodia,” <http://www.mfaic.gov.kh/?page=detail&ctype=article&id=401&lg=en> (accessed November 22, 2014)

²⁵ Agence Kampuchea Presse, “Cambodia Fully Supports Timor-Leste to Become ASEAN Member,” <http://www.akp.gov.kh/?p=4190> (accessed March 3, 2014).

ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้าและด้านเทคนิค ระหว่างทั้งสองประเทศ ทั้งนี้ กัมพูชาก็ได้กล่าวย้ำอีกครั้งถึงการสนับสนุนติมอร์-เลสเตในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน²⁶

3) ไทย

หากพิจารณาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับติมอร์-เลสเตแล้ว ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีบทบาทในการเข้าไปรักษาสันติภาพและการพัฒนาประเทศติมอร์-เลสเตตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 ซึ่งเป็นช่วงที่ติมอร์-เลสเตยังไม่ได้ประกาศเอกราช โดยครั้งนั้นไทยได้เข้าไปปฏิบัติการร่วมกับสหประชาชาติในหลายภารกิจ อาทิ UN Mission in East Timor (UNAMET) International Force in East Timor (INTERFET) UN Transitional Administration in East Timor (UNTAET) และ UN Mission of Support in East Timor (UNMISSET) นำโดย พลโท บุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ (ยศในขณะนั้น) ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองกำลัง UNTAET (กรกฎาคม ค.ศ. 2000 – สิงหาคม ค.ศ. 2001) และพลโท วินัย ภัททิยกุล (ยศในขณะนั้น) ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองกำลัง UNTAET/UNMISSET (กันยายน ค.ศ. 2001 - สิงหาคม ค.ศ. 2002)²⁷

ในส่วนของกองกำลังของไทยที่เข้าร่วมกองกำลังนานาชาติ “INTERFET” นั้นมีชื่อเรียกว่า “กองกำลังเฉพาะกิจร่วม 972” ประกอบด้วย 4 ส่วนหลักคือ กองบัญชาการกองกำลังร่วม กองกำลังทหารบก หน่วยเรือเฉพาะกิจ และหน่วยบินเฉพาะกิจ รวมเป็นกำลังพลทั้งสิ้น 1,581 นาย ยานพาหนะประมาณ 200 คัน เฮลิคอปเตอร์ 6 ลำ เรือยกพลขึ้นบก 1 ลำ และเครื่องบิน C-130 1 ลำ ซึ่งทุกระดับที่เข้าปฏิบัติงานจะมีหน่วยแพทย์และส่วนช่วยเหลือประชาชนเข้าร่วมด้วย²⁸ ทำให้ไม่เพียงแต่การปฏิบัติการทางยุทธการ แต่ทหารของไทยยังได้น้อมนำแนวทางตามโครงการพระราชดำริ อาทิ โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการน้ำพระทัยพระราชทาน และโครงการทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ให้กับประชาชนติมอร์-เลสเต รวมถึงการให้บริการทางการแพทย์และทันตกรรม โดยจัดเป็นชุดแพทย์เคลื่อนที่ออกบริการประชาชน การแจกจ่ายอาหารและสิ่งของบรรเทาทุกข์ โครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน และโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนชาวติมอร์-เลสเตด้วย²⁹

จากความช่วยเหลือที่ไทยมีต่อติมอร์-เลสเต ทั้งในยามที่ติมอร์-เลสเต ยังคงอยู่ในภาวะสงคราม (ในขณะนั้น) และยามสงบแล้ว จึงถือว่าไทยและติมอร์-เลสเตมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง

²⁶ Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, “Cambodia and Timor-Leste agree to explore further areas of cooperation,” <http://timor-leste.gov.tl/?p=8795&lang=en&lang=en> (accessed February 9, 2014).

²⁷ กระทรวงการต่างประเทศไทย, “สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต,” <http://www.mfa.go.th/main/th/world/70/10245-สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต.html> (เข้าถึงฐานข้อมูลวันที่ 3 มีนาคม 2557).

²⁸ สุรชาติ บำรุงสุข, *กองทัพในยามสันติ : ปฏิบัติการนอกเหนือจากการสงครามและปฏิบัติการรักษาสันติภาพ* (กรุงเทพฯ: บริษัทสแควร์ปรีนซ์ 93, 2543), หน้า 101-102. ; ว่าที่ นาวาตรี หัสไชยญ์ มั่งคั่ง, “ปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทยในติมอร์ตะวันออก ค.ศ. 1997-2001” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 7.

²⁹ สุรชาติ บำรุงสุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-105.

ซึ่งต่อมาประธานาธิบดีโฮเซ รามอส-ฮอร์ตา ได้เยือนไทยอีกครั้งระหว่างวันที่ 11-13 มกราคม ค.ศ. 2009 และมีการเจรจาทวิภาคีกับรัฐบาลไทย นำโดยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ผลการเจรจาปรากฏในแถลงการณ์ของนายกรัฐมนตรีไทย สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างไทยและติมอร์-เลสเต โดยเฉพาะในด้านพลังงาน นอกจากนี้ ไทยยังจะให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการเกี่ยวกับการปรับปรุงและเพิ่มผลผลิตข้าว การพัฒนาด้านการประมง และในท้ายที่สุดของแถลงการณ์ รัฐบาลไทยประกาศให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการ³⁰

ทั้งนี้ในส่วนของความร่วมมือทางด้านพลังงานระหว่างไทยกับติมอร์-เลสเตนั้น กระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้บันทึกความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างไทยและติมอร์-เลสเต ดังกล่าวไว้ดังนี้³¹

- 21 มกราคม ปี ค.ศ. 2009 กระทรวงปิโตรเลียมและทรัพยากรแร่ธาตุของติมอร์-เลสเตและบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงาน และมีการจัดตั้ง Joint Steering Committee เพื่อร่วมมือด้านพลังงานในประเด็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมบุคลากรของติมอร์-เลสเต สาขาปิโตรเลียม การจัดตั้งสถาบันปิโตรเลียมในติมอร์-เลสเต และแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาไฮโดรคาร์บอนในติมอร์-เลสเต ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 2-3 เมษายน ค.ศ. 2009 ประชุมครั้งที่ 2 ที่กรุงดิลี เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2009 และประชุมครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 2010 ที่จังหวัดภูเก็ต

- 8 กันยายน ค.ศ. 2010 กระทรวงปิโตรเลียมและทรัพยากรแร่ธาตุของติมอร์-เลสเต และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการพัฒนาโรงแยกก๊าซธรรมชาติเหลวและอุตสาหกรรมส่วนขยายด้านปิโตรเคมี โดยให้บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นผู้พัฒนาและสำรวจความเป็นไปได้ในการสร้างโรงงานแยกก๊าซธรรมชาติเหลวและอุตสาหกรรมส่วนขยายด้านปิโตรเคมีในติมอร์-เลสเต ซึ่งจะเป็นการนำร่องแผนการลงทุนของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ต่อไปในอนาคต

- 31 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2013 นายพงษ์ศักดิ์ รัตพงศ์ไพศาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน และนายอัลเฟรโด ไพเรส (Alfredo Pires) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงปิโตรเลียมและทรัพยากรแร่ธาตุติมอร์-เลสเต ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจด้านพลังงานและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับปิโตรเลียมเพื่อร่วมกันศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโรงงานแยกคอนเดนเสทและการซื้อขายคอนเดนเสทระหว่างกัน โดยมีการร่วมลงนามในความตกลงระหว่างผู้บริหารบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กับผู้บริหารบริษัท Timor GAP อีก 2 ฉบับ ได้แก่ 1) Joint Trading Agreement (JTA) และ

³⁰ Royal Thai Government, "Statement by Mr. Abhisit Vejjajiva Prime Minister of the Kingdom of Thailand at the Press Conference on the occasion of the official visit to Thailand of President of the Democratic Republic of Timor-Leste", <http://www.thaigov.go.th/speech-a-press-release/item/57351-statement-by-mr-abhisit-vejajiva-prime-minister-of-the-kingdom-of-thailand-at-the-press-conference-on-the-occasion-of-the-official-visit-to-thailand-of-president-of-the-democratic-republic-of-timor-leste.html> (accessed March 3, 2014).

³¹ กระทรวงการต่างประเทศไทย, "สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต," <http://www.mfa.go.th/main/th/world/70/10245-สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต.html> (เข้าถึงฐานข้อมูลวันที่ 3 มีนาคม 2557).

2) Joint Cooperation Agreement (JCA) ระหว่างบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กับบริษัท Timor GAP โดยความตกลงทั้งสองฉบับมีสาระสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านปิโตรเลียมระหว่างกัน การตั้งคณะทำงานศึกษาโครงการที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาบุคลากร รวมถึงความเป็นไปได้ในการเจรจาโอกาสทางธุรกิจด้านพลังงานระหว่างกันในอนาคต

กลุ่มที่สอง ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเต เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

1) ฟิลิปปินส์

ภายหลังการเยือนฟิลิปปินส์ของนายกรัฐมนตรีเคย์ ราลา ซานานา กุสเมา ระหว่างวันที่ 5-9 มิถุนายน 2013 และการเจรจาหารือกับประธานาธิบดีอาคิโน (Aquino) ผลการเจรจาหารือของทั้งสองประเทศ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับความร่วมมือด้านการศึกษา การทหาร ด้านวิชาการ การค้า และการลงทุน และทั้งสองประเทศได้มีการทำความตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือทางทะเลและการประมง ความร่วมมือทางวิชาการ และการอบรมและพัฒนาบุคลากรทูตแก่เจ้าหน้าที่ของติมอร์-เลสเต โดยมีการลงนามในบันทึกความเข้าใจรวม 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) บันทึกความเข้าใจของหน่วยงานด้านกิจการระหว่างประเทศของทั้งสองประเทศ ในการสร้างกลไกแบบทวิภาคีในการจัดประชุมปรึกษาหารือทางด้านการทหาร (military consultation) และแบ่งปันข้อมูล 2) บันทึกความเข้าใจของกระทรวงการโยธาสาธารณะของทั้งสองประเทศ โดยฟิลิปปินส์จะช่วยเหลือติมอร์-เลสเตในการวางแผนโครงสร้างพื้นฐาน การควบคุมคุณภาพและการซ่อมแซม และ 3) บันทึกความเข้าใจระหว่าง Philippine Normal University กับกระทรวงศึกษาธิการของติมอร์-เลสเต เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมครู และผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในการนี้ นายกุสเมายังกล่าวว่า “ติมอร์-เลสเตต้องการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน พวกเราเชื่อว่าติมอร์-เลสเตสามารถเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตและการเติบโตของภูมิภาค จึงคาดหวังว่าจะเป็นครอบครัวอาเซียนกับฟิลิปปินส์”³² ทางด้านประธานาธิบดีอาคิโนก็กล่าวแสดงการสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์-เลสเต และคาดหวังว่าจะได้ทำงานร่วมกับติมอร์-เลสเตในอนาคตในเวทีเจรจาระดับภูมิภาค และเชื่อว่าความร่วมมือของทั้งสองประเทศ จะไม่เพียงแต่สร้างการเจริญเติบโตให้กับประชาชนและประเทศทั้งสองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเสถียรภาพและการพัฒนาของภูมิภาคอีกด้วย³³

2) เวียดนาม

นายกรัฐมนตรีเคย์ ราลา ซานานา กุสเมา ได้เยือนเวียดนามในวันที่ 3 – 5 กันยายน ค.ศ. 2013 โดยในการเยือนวันแรกนายกุสเมาได้เดินทางไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม (Vietnam National University) ในเรื่อง “การสร้างรัฐ: ประสบการณ์ของติมอร์-เลสเตในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Statebuilding: Timor-Leste’s Experience in the Southeast Asian context) ซึ่งได้รับความสนใจจากคณาจารย์และนักศึกษาอย่างมาก รวมถึงนักศึกษายังต้องการโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

³² Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, “Singapore and the Philippines express support for Timor-Leste’s bid for ASEAN membership after Official visits,” <http://timor-leste.gov.tl/?p=8411&lang=en> (accessed March 5, 2014).

³³ Ibid.

กับติมอร์-เลสเต และในวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 2013 นายกุสเมายังได้ไปเคารพอนุสาวรีย์ฝังศพประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ประธานาธิบดีผู้ก่อตั้งเวียดนามด้วย³⁴

ในการเยือนครั้งนี้ทั้งสองประเทศได้มีการเจรจาวิภาคิระหว่างนายกุสเมากับนายกรัฐมนตรีเวียดนาม นายเหงียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) ผลการเจรจา คือ การตกลงถึงความเป็นไปได้ที่จะร่วมมือกันในอนาคตด้านการลงทุน การเกษตร การค้นหาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีเวียดนามได้ย้ำถึงการสนับสนุนติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนโดยสมบูรณ์ เนื่องจากเห็นว่าหากติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนจะทำให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพและความร่วมมือกันฉันท์มิตรในภูมิภาค นอกจากนี้เวียดนามยังคงให้การสนับสนุนกระบวนการพัฒนาในติมอร์-เลสเต อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ติมอร์-เลสเตนั้นจะสั่งซื้อข้าวจากเวียดนามและอุตสาหกรรมด้านโทรคมนาคมของเวียดนามก็มีบทบาทสำคัญในติมอร์-เลสเต และในการเยือนครั้งนี้ นายกุสเมายังได้เยี่ยมชมสำนักงานใหญ่ของ Viettel ซึ่งเป็นบริษัทโทรคมนาคม หนึ่งในสามบริษัทที่เข้าไปดำเนินกิจการในติมอร์-เลสเตด้วย ไม่เพียงเท่านั้น ทั้งสองประเทศจะเร่งการดำเนินการตามกรอบความตกลงทางด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือทางด้านเทคนิค ซึ่งได้ลงนามไปแล้วเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2010 และใช้ความตกลงดังกล่าวเป็นกฎหมายเศรษฐกิจและการค้าของทั้งสองฝ่าย หลังจากนั้น นายกุสเมายังได้ร่วมปรึกษารื้อกับประธานาธิบดีเวียดนาม เจือง เติน ซาง (Truong Tan Sang) ผลการปรึกษารื้อ คือ เวียดนามและติมอร์-เลสเตจำเป็นต้องเพิ่มความตกลงเพื่อสนับสนุนการลงทุน และการพัฒนาด้านการเกษตร ทั้งนี้ในท้ายที่สุด เวียดนามยินดีให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน³⁵

กลุ่มที่สาม ประเทศสมาชิกที่เคยคัดค้านก่อนให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเต เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

แต่เดิม สิงคโปร์และลาวเป็นประเทศที่คัดค้านมากที่สุดใน การเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์-เลสเต ตั้งแต่การสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนครั้งแรกของติมอร์-เลสเต เนื่องด้วยยังไม่เชื่อมั่นกับเศรษฐกิจซึ่งติมอร์-เลสเตที่ยังต้องพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ (international aids) รวมถึงเสถียรภาพทางการเมืองของติมอร์-เลสเต³⁶ โดยเฉพาะสิงคโปร์นั้นเกรงว่า หากติมอร์-เลสเตเข้ามาเป็น

³⁴ Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, "Prime Minister concludes successful visit to Viet Nam," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8769&lang=en&lang=en> (accessed March 3, 2014).

³⁵ Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, "Prime Minister concludes successful visit to Viet Nam." ; Viet Nam News, "Viet Nam, Timor Leste to foster comprehensive ties," <http://vietnamnews.vn/politics-laws/244404/viet-nam-timor-leste-to-foster-comprehensive-ties.html> (accessed February 9, 2014).

³⁶ ASEAN Briefing, "Slow Progress in Timor Leste's Bid for ASEAN Membership," <http://www.aseanbriefing.com/news/2013/11/18/slow-progress-timor-lestes-bid-asean-membership.html> (accessed February 9, 2014).

สมาชิกจะเป็นอุปสรรคต่อการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community; AEC)³⁷ ซึ่งมีกำหนดใน ปี ค.ศ. 2015 แต่ท่าทีของทั้ง 2 ประเทศเปลี่ยนไป เมื่อติมอร์-เลสเตได้มีการปรับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ด้วยการเจรจาทวิภาคีกับทั้งสองประเทศ

1) สิงคโปร์

ภายหลังการเยือนสิงคโปร์ของนายกรัฐมนตรีเคย์ ราลา ซานานา กุสเมา (Kay Rala Xanana Gusmão) ระหว่างวันที่ 3-5 มิถุนายน ค.ศ. 2013 และเจรจาแบบทวิภาคีกับประธานาธิบดีสิงคโปร์ นายโทนี่ ตัน เค็ง ยัม (Tony Tan Keng Yam) และนายกรัฐมนตรีลีเซียนลุง (Lee Hsien Loong) ผลการเจรจา คือ ติมอร์-เลสเตยินดีให้ความสนใจกับบริษัทของสิงคโปร์ในการเข้าไปลงทุนในติมอร์-เลสเต โดยเฉพาะภาคธุรกิจน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และมีการลงนามในความตกลงการให้บริการทางอากาศ (Air Services) กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคมนาคมและการสื่อสารของสิงคโปร์ สิงคโปร์มีความสนใจที่จะลงทุนและทำการค้าในติมอร์-เลสเต สิงคโปร์ยินดีจะให้ความช่วยเหลือด้านการเสริมสร้างสมรรถนะ (capacity building) แก่ติมอร์-เลสเต อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเยือนของติมอร์-เลสเต ทำให้ท่าทีของสิงคโปร์มีแนวโน้มที่จะให้การสนับสนุนมากขึ้น ในการทำงานร่วมกับ ASEAN Coordinating Council Working Group ในการพิจารณารับติมอร์-เลสเตเข้าไปเป็นสมาชิกอาเซียน³⁸ แม้ว่าสิงคโปร์จะไม่ได้แถลงการณ์อย่างชัดเจน แต่ก็ป็นสัญญาณที่ดีสำหรับติมอร์-เลสเต

2) ลาว

ภายหลังการเยือนลาวของนายกรัฐมนตรี นายเคย์ ราลา ซานานา กุสเมา (Kay Rala Xanana Gusmão) ระหว่างวันที่ 9-11 กันยายน ค.ศ. 2013 และประชุมหารือทวิภาคีกับนายกรัฐมนตรีลาว นายทองสิง ทាំมะวง โดยในการเจรจานายกุสเมาได้กล่าวสรุปถึงความก้าวหน้าของติมอร์-เลสเต ซึ่งขณะนี้บรรยากาศภายในประเทศดำเนินไปด้วยสันติภาพและเสถียรภาพและเน้นการพัฒนาประเทศช่วยเหลือประชาชน ในครั้งนี้ นายกุสเมายังได้แสดงถึงความตั้งใจของติมอร์-เลสเตในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน และพันธสัญญาที่จะร่วมมือในภูมิภาค ในขณะที่ลาวกล่าวว่า การเยือนอย่างเป็นทางการครั้งแรกเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์อันดีและมิตรภาพในระยะยาวต่อไป³⁹ ลาวพร้อมที่จะแบ่งปันประสบการณ์ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนให้แก่ติมอร์-เลสเต และนายทองสิง ทាំมะวง

³⁷ The Myanmar Times, "Timor Leste on the ASEAN waiting list,"

<http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/8716-timor-leste-on-the-asean-waiting-list.html> (accessed April 30, 2014).

³⁸ Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, "Singapore and the Philippines express support for Timor-Leste's bid for ASEAN membership after Official visits," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8411&lang=en> (accessed March 5, 2014).

³⁹ Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste, "Lao PDR and Timor-Leste: building cooperation for the future," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8836&lang=en&lang=en> (accessed March 3, 2014).

กล่าวว่า “ลาวจะให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน”⁴⁰ การเยือนลาวอย่างเป็นทางการของติมอร์-เลสเตครั้งนี้ จึงนับเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและนายกุสเมายังได้เชิญนายกรัฐมนตรีลาวเยือนติมอร์-เลสเตอีกด้วย ซึ่งนายทองสิงก็ตอบรับคำเชิญดังกล่าว นอกจากการหารือหรือทวิภาคีร่วมกับนายกรัฐมนตรีลาวดังที่กล่าวมาแล้ว นายกุสเมายังได้เข้าพบประธานาธิบดีลาว พลโทจุมมะลี ไชยะสอน ซึ่งประธานาธิบดีลาวเองก็ยินดีกับผลการเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศ

6. บทสรุป

การสมัครเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์-เลสเต ในครั้งแรกปี ค.ศ. 2003 ได้รับการคัดค้านจากประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์ หรือลาว ที่เห็นว่าติมอร์-เลสเตยังคงขาดความพร้อมไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง แต่เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 10 ปี ติมอร์-เลสเตมีพัฒนาการทั้ง 3 ด้านดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ติมอร์-เลสเตมีความมั่นใจที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอีกครั้ง ด้วยการผลักดันของอินโดนีเซียในปี ค.ศ. 2011 อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขตามกฎบัตรอาเซียนในการรับสมาชิกใหม่ ข้อที่สำคัญข้อหนึ่งคือ การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง และการรับสมาชิกให้ตัดสินโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ดังนั้น ด้วยเงื่อนไขที่กล่าวมาทำให้ติมอร์-เลสเตต้องแสวงหาฉันทามติจากประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศด้วยตนเอง

นับจากปี ค.ศ. 2011 ที่อาเซียนรับคำขอเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว ผู้นำติมอร์-เลสเตได้เดินทางเพื่อเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อขอให้ประเทศสมาชิกสนับสนุนตนเองที่ละประเทศ จากการศึกษา บทความฉบับนี้นำเสนอการเจรจาทวิภาคีที่มีความคืบหน้าอย่างมากในปี ค.ศ. 2013 ทั้งหมด 7 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย กัมพูชา ไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม สิงคโปร์ และลาว พบว่า การเจรจาแบบทวิภาคีดังกล่าว แม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนยินดีจะให้ความช่วยเหลือติมอร์-เลสเต ด้านการเกษตร การประมง และการประกาศให้การสนับสนุนหรือส่งสัญญาณในเชิงบวกในการเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์-เลสเต แต่การเจรจาดังกล่าวก็เป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกอาเซียนใช้ประโยชน์จากการเจรจาดังกล่าวในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศของตนเอง โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และการเข้าไปลงทุนด้านอื่นๆ ในติมอร์-เลสเต อาทิ การสื่อสารโทรคมนาคม และการขนส่งทางอากาศ เป็นต้น ในขณะที่อีก 3 ประเทศ คือ มาเลเซีย บรูไน และเมียนมาร์ นั้น พบว่า ทั้งสาม

⁴⁰ Vientiane Times, “Laos, Timor-Leste hold talks on bilateral ties,” http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/FreeContent_Laos_Timor-Leste.htm (accessed February 9, 2014).

ประเทศให้การสนับสนุนติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วเช่นกัน⁴¹ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า จันทามติในการรับติมอร์-เลสเตเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนจึงเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการแล้ว แต่เนื่องจากการรับสมาชิกให้ตัดสินโดยจันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ตามข้อเสนอแนะของคณะมนตรีประสานงานอาเซียน ทำให้ติมอร์-เลสเต อาจต้องรอให้มีการกำหนดวาระเพื่อรับติมอร์-เลสเตอย่างเป็นทางการและสมบูรณ์ ซึ่งบทความนี้เสนอว่า สถานการณ์ดังกล่าวจะมีโอกาสเกิดขึ้น หากกลุ่มประเทศที่สนับสนุนและผลักดันติมอร์-เลสเตให้เป็นสมาชิกอาเซียนได้เป็นประธานอาเซียน (Chairman of ASEAN) อีกครั้ง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศไทย. “สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต,”

<http://www.mfa.go.th/main/th/world/70/10245-สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต.html>

(เข้าถึงฐานข้อมูลวันที่ 3 มีนาคม 2557).

ว่าที่ นาวาตรี หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. “ปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทยในติมอร์ตะวันออก ค.ศ. 1997-2001.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

สุรชาติ บำรุงสุข. *กองทัพในยามสันติ : ปฏิบัติการนอกเหนือจากการสงครามและปฏิบัติการรักษาสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: บริษัทสแควร์ปริ้นซ์ 93, 2543.

ภาษาอังกฤษ

Text Book

Ba, Alice D. *[Re] Negotiating East and Southeast Asia : region, regionalism, and the Association of Southeast Asian Nations*. Singapore: NUS Press, 2009.

Journals

Feijó, Rui Graça. “Timor-Leste in 2013: Marching on Its Own Feet.” *Asian Survey* 54, no.1 (2014): 84.

⁴¹ Permanent Missions, United Nations, “Malaysia - Permanent Missions to the United Nations,” http://www.un.int/malaysia/GA/66/66unga68_Timor-Leste.pdf (accessed April 30, 2014). ; The Brunei Times, “Brunei backs Timor Leste ASEAN bid,” <http://www.bt.com.bn/frontpage-news-national/2014/03/16/brunei-backs-t-leste-asean-bid> (accessed April 30, 2014). ; Jose Ramos-Horta, “Why Timor-Leste should join ASEAN now,” <http://www.eastasiaforum.org/2011/05/16/why-timor-leste-should-join-asean-now/> (accessed February 9, 2014).

Sahin, Selver B. "Timor-Leste: A More Confident Overconfident Foreign Policy Actor?," *Southeast Asian Affairs*, Volume 2012: 350, <http://muse.jhu.edu/journals/saa/summary/v2012/2012.sahin.html> (accessed March 1, 2014).

Websites

AFP. "East Timor Needs Five Years to Join ASEAN: PM," July 27, 2006, <http://www.asean-society.org/2006/page/14/> (accessed March 3, 2014).

Agence Kampuchea Presse. "Cambodia Fully Supports Timor-Leste to Become ASEAN Member," <http://www.akp.gov.kh/?p=4190> (accessed March 3, 2014).

ASEAN Briefing. "Slow Progress in Timor Leste's Bid for ASEAN Membership," <http://www.aseanbriefing.com/news/2013/11/18/slow-progress-timor-lestes-bid-asean-membership.html> (accessed February 9, 2014).

ASEAN Secretariat. "Chair's Statement of the 19th ASEAN Summit," <http://www.asean.org/archive/documents/19th%20summit/CS.pdf> (accessed March 1, 2014).

ASEAN Secretariat. "The ASEAN Charter," <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (accessed March 3, 2014).

ASEAN Secretariat. "The Chairman's Statement of the 23rd ASEAN," <http://www.asean.org/images/archive/23rdASEANSummit/chairmans%20statement%20-%202023rd%20asean%20summit%20-%20text%20-%20final.pdf> (access February 2, 2014).

China Daily USA, "China, Timor-Leste announce all-round cooperative partnership," http://usa.chinadaily.com.cn/china/2014-04/08/content_17415426.htm (accessed April 30, 2014).

Department of Foreign Affairs and Trade, Australian Government. <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/timo.pdf> (accessed February 12, 2014).

Dolven, Ben, Rhoda Margesson, and Bruce Vaughn. "Timor-Leste: Political Dynamics, Development, and International Involvement," *Congressional Research Service* (July 3, 2012), <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42585.pdf> (accessed February 2, 2014).

Indonesia Eximbank. "RI Exports Dominate Bilateral Trade with Timor-Leste," <http://www.indonesiaeximbank.go.id/en/ri-exports-dominate-bilateral-trade-timor-leste> (accessed March 1, 2014).

Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes, Center for Nonproliferation Studies. "ASEAN Regional Forum

(ARF),” <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/arf.pdf> (accessed March 3, 2014).

Jose Ramos-Horta. “Why Timor-Leste should join ASEAN now,” <http://www.eastasiaforum.org/2011/05/16/why-timor-leste-should-join-asean-now/> (accessed February 9, 2014).

Member states of the United Nations. <http://www.un.org/en/members/#> (accessed March 3, 2014).

Ministry of Finance of Timor-Leste. “*Timor-Leste National Accounts 2000-2011 Statistics and Analysis*,” http://dne.mof.gov.tl/national_accounts/documents/National%20Account%202000-2011/TL-NA_2011_Final%20Publishable.Pdf (accessed March 3, 2014).

Ministry of Finance of Timor-Leste. “*Timor-Leste National Accounts 2000-2011 Statistics and Analysis*,” http://dne.mof.gov.tl/national_accounts/documents/National%20Account%202000-2011/Detailed%20Tables%20TL-NA%202000-2011.pdf (accessed March 3, 2014).

Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, Kingdom of Cambodia. “The Democratic Republic of Timor-Leste Foreign Minister Pays a Visit to Cambodia,” <http://www.mfaic.gov.kh/?page=detail&ctype=article&id=401&lg=en> (accessed November 22, 2014)

Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, Kingdom of Cambodia. “Visit to Cambodia by Timor-Leste Foreign Minister,” <http://www.mfaic.gov.kh/Products/1903-visit-to-cambodia-by-timor-leste-foreign-minister.aspx> (accessed February 9, 2014).

Nicolau, Guteriano and Charles Scheiner. “Oil in Timor-Leste,” <http://www.laohamutuk.org/Oil/curse/OilInTLOilwatch.htm> (accessed February 9, 2014).

Online Encyclopedia of Mass Violence. <http://www.massviolence.org/IMG/jpg/Southeast-Asia-s.jpg> (accessed March 3, 2014)

Permanent Missions, United Nations. “Malaysia - Permanent Missions to the United Nations,” http://www.un.int/malaysia/GA/66/66unga68_Timor-Leste.pdf (accessed April 30, 2014).

Royal Thai Government. “Statement by Mr. Abhisit Vejjajiva Prime Minister of the Kingdom of Thailand at the Press Conference on the occasion of the official visit to Thailand of President of the Democratic Republic of Timor-Leste,” <http://www.thaigov.go.th/speech-a-press-release/item/57351-statement-by-mr-abhisit-vejjajiva-prime-minister-of-the-kingdom-of-thailand-at-the-press-conference-on-the-occasion-of-the-official-visit-to-thailand-of-president-of-the-democratic-republic-of-timor-leste.html> (accessed March 3, 2014).

- Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste. "Cambodia and Timor-Leste agree to explore further areas of cooperation," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8795&lang=en&lang=en> (accessed February 9, 2014).
- Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste. "Singapore and the Philippines express support for Timor-Leste's bid for ASEAN membership after Official visits," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8411&lang=en> (accessed March 5, 2014).
- Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste. "Prime Minister concludes successful visit to Viet Nam," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8769&lang=en&lang=en> (accessed March 3, 2014).
- Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste. "Singapore and the Philippines express support for Timor-Leste's bid for ASEAN membership after Official visits," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8411&lang=en> (accessed March 5, 2014).
- Secretary of State of the Council of Ministers, Government of Timor-Leste. "Lao PDR and Timor-Leste: building cooperation for the future," <http://timor-leste.gov.tl/?p=8836&lang=en&lang=en> (accessed March 3, 2014).
- The Brunei Times. "Brunei backs Timor Leste ASEAN bid," <http://www.bt.com.bn/frontpage-news-national/2014/03/16/brunei-backs-t-leste-asean-bid> (accessed April 30, 2014).
- The Jakarta Post. "Marty reiterates support for Timor Leste's ASEAN bid," <http://www.thejakartapost.com/news/2012/09/12/marty-reiterates-support-timor-leste-s-asean-bid.html> (accessed February 9, 2014).
- The Myanmar Times. "Timor Leste on the ASEAN waiting list," <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/8716-timor-leste-on-the-asean-waiting-list.html> (accessed April 30, 2014).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. *Human Rights Handbook For Journalist in Timor-Leste*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002202/220249E.pdf> (accessed November 22, 2014).
- The Revenue Watch Institute. "Timor-Leste: Extractive Industries," <http://www.revenuwatch.org/countries/asia-pacific/timor-leste/extractive-industries>
- Vientiane Time. "Laos, Timor-Leste hold talks on bilateral ties," http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/FreeConten_Laos_Timor-Leste.htm (accessed February 9, 2014).
- Viet Nam News. "Viet Nam, Timor Leste to foster comprehensive ties," <http://vietnamnews.vn/politics-laws/244404/viet-nam-timor-leste-to-foster-comprehensive-ties.html> (accessed February 9, 2014).